REZOLUCJA

dotycząca 35. rocznicy podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec

W związku z przypadającą 17 czerwca 2026 roku 35. rocznicą podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec, delegaci mniejszości niemieckiej zgromadzeni na zebraniu sprawozdawczo-wyborczym Związku Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce (ZNSSK) podkreślają przełomowe znaczenie tego dokumentu dla stworzenia warunków niezbędnych do działania naszej społeczności, gdyż zapewnił on prawo do swobodnego zachowania i rozwoju naszej tożsamości kulturowej i językowej po latach represji w okresie PRL. Traktat wskazuje, że mniejszość niemiecka w Polsce jest naturalnym pomostem między narodami polskim i niemieckim, podkreślając jednocześnie, że mniejszości wnoszą cenny wkład w życie swoich społeczeństw.

Zapisy Traktatu przyczyniły się do podniesienia i wzmocnienia poczucia własnej wartości społeczności, która przez lata musiała ukrywać swoją tożsamość. Jednocześnie stworzyły one podstawy do zaistnienia w życiu politycznym kraju, czego potwierdzeniem stało się uczestnictwo w wyborach parlamentarnych i samorządowych. Z tej perspektywy wielką stratą dla wszystkich społeczności mniejszościowych były wyniki wyborów parlamentarnych w 2023 roku, w których po raz pierwszy od 33 lat w Sejmie nie zasiadał żaden przedstawiciel mniejszości niemieckiej. Dlatego też pozytywnie oceniamy decyzje kolejnych Marszałków Sejmu, którzy zdecydowali się na powołanie doradcy ds. mniejszości narodowych i etnicznych wywodzącego się z tych środowisk. Pozytywnie oceniamy również nowelizację ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych z dnia 9 lipca 2025 roku, umożliwiającą utworzenie Sekretariatu do spraw Mniejszości Narodowych
i Etnicznych, dzięki czemu głos mniejszości nadal pozostaje słyszalny na poziomie państwowym.

W naszej pamięci pozostaje jednocześnie naruszenie postanowień Traktatu w latach 2022–2024 poprzez decyzje polityczne ówczesnego rządu polskiego, w tym m.in. rozporządzenie ówczesnego Ministra Edukacji Narodowej Przemysława Czarnka, ograniczające liczbę godzin nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości, co stanowiło przejaw jawnej dyskryminacji obywateli polskich należących do

mniejszości niemieckiej. Doceniamy fakt wprowadzenia rozporządzenia przywracającego standard, w którym wszystkie mniejszości żyjące w Polsce mają taki sam dostęp do edukacji, jednak mamy świadomość długofalowych negatywnych skutków działań rządu z okresu 2022–2024.

Aby zapobiec podobnym naruszeniom w przyszłości oraz zapewnić pełną realizację postanowień Traktatu, a także innych dokumentów i aktów prawnych chroniących prawa mniejszości narodowych obowiązujących w Polsce, delegaci ZNSSK postulują:

Konsultacje szefów rządów

Postulujemy regularne konsultacje między rządem polskim a niemieckim zgodnie z postanowieniami Traktatu. Dialog ten powinien mieć charakter stały i umożliwiać szybką reakcję na pojawiające się problemy i wyzwania. W tej kwestii kluczową rolę może odgrywać tzw. polsko-niemiecki Okrągły Stół, mogący stanowić platformę dialogu opartego na partnerstwie i wzajemnym zaufaniu. W związku z tym apelujemy do Rządu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Rządu Republiki Federalnej Niemiec o wznowienie jego prac w odnowionej, bardziej efektywnej formule zgodnie z zapisami Planu działania będącego podsumowaniem konsultacji międzyrządowych z dnia 2 lipca 2024 r.

Edukacja

System oświaty w zakresie mniejszościowym wymaga głębokiej reformy. Wskazujemy na spadek efektywności edukacji, braki kadrowe (będące m.in. skutkiem dyskryminującego rozporządzenia) oraz bariery systemowe ograniczające rozwój bardziej efektywnych form nauczania (np. nauczania w dwóch językach czy z wykładowym językiem mniejszości). Pomimo wzrostu liczby uczniów uczących się języka niemieckiego w szkołach podstawowych, śladowa ilość uczniów szkół ponadpodstawowych wskazuje na bariery systemowe blokujące rozwój tej edukacji.

Dlatego postulujemy wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań prawnych zgodnych z ratyfikowaną przez Polskę Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, które będą wspierać jakość edukacji mniejszościowej, oraz powołanie instytucji zajmującej się edukacją mniejszości, w tym badającej jej jakość. Ważną kwestią jest tutaj także współpraca w zakresie kształcenia zawodowego nauczycieli języka niemieckiego (poprzez projekty i programy) oraz wsparcie i rozwój placówek, w których prowadzi się nauczanie tego języka.

Jednocześnie zwracamy uwagę na potrzebę zwiększenia widoczności mniejszości niemieckiej w świadomości polskiego społeczeństwa. Jesteśmy integralną częścią Polski, dlatego nasza kultura, historia i współczesna perspektywa powinny być obecne w ogólnokrajowej debacie – jest to niezbędne do przełamania stereotypów i budowania prawdziwego, wzajemnego zrozumienia. Domagamy się rzetelnego uwzględnienia

tematyki mniejszości narodowych i etnicznych w programach nauczania takich przedmiotów jak historia i wiedza o społeczeństwie.

Ponadto apelujemy o systematyczne wprowadzenie dodatkowego przedmiotu poświęconego edukacji regionalnej. Powinien on w sposób kompleksowy i obiektywny przedstawiać złożoną, wielokulturową historię naszej małej ojczyzny (hajmatu) oraz wzmacniać tożsamość młodych pokoleń zakorzenionych w regionie.

Dostęp i rozpowszechnianie treści za pośrednictwem środków masowego przekazu

Zapewnienie dostępu do informacji w języku niemieckim za pośrednictwem środków masowego przekazu jest ważnym elementem zachowania tożsamości kulturowej i językowej. Dlatego postulujemy zniesienie barier geoblokowania (aby ułatwić dostęp do bibliotek medialnych niemieckich kanałów publicznych) oraz zwiększenie dostępności niemieckich produkcji filmowych w języku niemieckim lub z niemieckim dubbingiem w kinach na terenach zamieszkałych przez mniejszość niemiecką.

Kolejną istotną kwestią jest wsparcie medialnej działalności organizacji mniejszości niemieckiej, która zapewnia stały dostęp do niemieckojęzycznych treści dotyczących bieżących spraw tej społeczności. Ma to kluczowe znaczenie dla jej członków oraz dla podtrzymywania ich wartości. Działalność ta obejmuje szereg mediów, od produkcji telewizyjnych i radiowych po prasę. Dlatego też niezbędne jest zapewnienie stabilnego i długoterminowego wsparcia finansowego.

Wsparcie i rozwój instytucji kulturowych

W celu zachowania i pielęgnowania dziedzictwa kulturowego mniejszości niemieckiej w Polsce postulujemy utworzenie co najmniej dwóch ponadregionalnych ośrodków kultury (na południu i północy Polski), rozszerzenie działalności wystawienniczej na wzór udanej wystawy stałej w Centrum Dokumentacyjno-Wystawienniczym Niemców w Polsce w Opolu, a także wsparcie i ochronę dziedzictwa kulturowego instytucji, takiej jak Górnośląskiego Centrum Kultury i Spotkań im. Eichendorffa w Łubowicach. Miejsce to powinno zostać pilnie odrestaurowane lub poddane konserwacji, co wiąże się z długoterminowym wsparciem finansowym.

Młodzież

Młodzież stanowi przyszłość mniejszości niemieckiej, dlatego konieczne jest jej systemowe wsparcie. Postulujemy wzmocnienie organizacji młodzieżowych poprzez zapewnienie stabilnego finansowania oraz rozwój programów wymiany polsko-niemieckiej.

Opieka nad grobami i uświadamianie społeczności

Apelujemy o wsparcie w opiece nad grobami i rozszerzenie badań dotyczących ofiar konfliktów i represji, w tym Tragedii Górnośląskiej, a także o systematyczne kształtowanie świadomości społecznej na temat tego dramatycznego rozdziału historii.

Przyznanie nagród

W związku z przypadającą w tym roku 35. rocznicą Traktatu postulujemy ustanowienie i przyznanie nagrody osobom szczególnie zasłużonym dla rozwoju stosunków polsko-niemieckich, a także uwzględnienie w tym kontekście również zasług osób ze środowiska mniejszości niemieckiej.

Traktat ma fundamentalne znaczenie dla relacji polsko-niemieckich oraz stanowi podstawę funkcjonowania mniejszości niemieckiej w Polsce. Pełne respektowanie jego postanowień, prowadzenie dialogu między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Federalnej Niemiec oraz wdrażanie nowoczesnych rozwiązań, zapewni dobrą przyszłość mniejszościom żyjącym w Polsce. Zachowanie tożsamości kulturowej, języka i tradycji pozostaje kluczowym celem, wymagającym stałego wsparcia obu państw i współpracy międzynarodowej.

Łubowice, 9 maja 2026 r.